

Motion till riksdagen

1989/90:Kr504

av andre vice talman Christer Eirefelt m.fl. (fp)

Idrottens villkor

Inledning

En viktig utgångspunkt för folkpartiets ställningstaganden i idrottspolitiska frågor är att idrotten ska bevara sin karaktär av obunden folkrörelse. Dels är det ekonomiskt orealistiskt att ersätta det arbete som idag utförs av över 400 000 i huvudsak oavlönade idrottsledare med motsvarande insats från anställda fritidsledare. Det skulle kosta uppskattningsvis 10 miljarder kronor per år. Dels skulle mycket av idrottsrörelsens styrka gå förlorad, om ideellt arbete, engagemang och personligt ansvar fick minskad betydelse.

Folkpartiet har stark tilltro till idrottsrörelsens egen förmåga både att ta tillvara sina möjligheter och att lösa sina problem. Samhällets uppgift är – med vårt synsätt – att skapa gynnsamma förutsättningar för denna vårt lands största folkrörelse, inte att styra verksamheten.

Hur statens andel av detta stöd enligt folkpartiets mening bör utformas redovisas i det följande.

Men idrottens betydelse, t.ex. inom så viktiga områden som ungdomsfostern och friskvård, gör att vi i motionen därutöver uppmärksammar några företeelser inom idrotten trots att de alltså enligt vår uppfattning inte bör bli föremål för politiska beslut.

Ungdomsverksamheten – unik i aktivitet och mångfald

Idrottens samhällsnytta är kanske mest påtaglig i den omfattande ungdomsverksamheten. Där får unga människor lära sig att ta hänsyn till andra och att rätta sig efter demokratins spelregler. Där förebygger man missbruk och brottslighet, stimulerar kamratskap och överbryggar generationsklyftor. Med den fysiska träningen lägger man grunden till god hälsa.

Ungdomsverksamheten är möjlig tack vare de många ideellt arbetande ledarnas insatser. Ett av de viktigaste inslagen i samhällets stöd till idrotten måste därför vara att bidra med resurser till rekrytering och utbildning av ungdomsledare.

De flesta idrottsutövare slutar som aktiva i relativt tidig ålder, och många av dem är väl lämpade att fortsätta som ledare.

Förutom rekryteringen från idrottens egna led utgör föräldrarna en given målgrupp. Det är naturligt – och positivt – att man delar sina barns intresse

och hjälper till med verksamheten. Kan föreningarna erbjuda bra arbetsförhållanden – det gäller t. ex. lokaler och möjlighet till vidareutbildning – kommer fler föräldrar att stanna kvar och hjälpa till med ungdomsarbetet också sedan de egna barnen har slutat.

Framför allt de yngsta måste få lov att "leka idrott". Den får inte bli för allvarlig och resultatfixerad. Kräver man specialisering och 100-procentig satsning av 10–12-åringar blir följden att många utesluts från den idrottsliga gemenskapen. Tvärtom måste man uppmuntra barnen att pröva olika grenar utan krav på att bli bäst.

Brist på förståelse för lekmomentet i idrotten leder ibland till alltför stor press också från föräldrarnas sida. Samtidigt är det angeläget att erinra om att engagerade föräldrar i allt väsentligt är en tillgång för verksamheten. Motsatsen, föräldrar som underlåter att stimulera barnen till positiva fritidsaktiviteter, är tyvärr alltför vanlig.

Det är en viktig uppgift för idrottsrörelsen, liksom för föräldrar och skola, att se till att lek, öppenhet och generositet också i fortsättningen kommer att känneteckna ungdomsidrotten!

Också det lekbetonade idrottsutövandet utanför idrottens organisationer måste stimuleras. Det finns tecken på att ungdomars spontana idrottande minskat. Bollspelandet på en gräsäng är inte lika vanligt som förr.

Det beror till viss del på att idrottsrörelsen tar hand om fler ungdomar än tidigare. Men styrningen till idrottsrörelsen kan, som vi påpekat, också bli för hård.

Möjligheterna till spontant idrottsutövande i närmiljön måste förbättras. En bollplan behöver i princip bara bestå av en öppen plats med två enkla målställningar, och att spola en mindre isbana kräver inga större resurser.

Idrotten som hälsosam fritidssysselsättning

En annan viktig funktion fyller idrotten i sin egenskap av hälsosam fritidssysselsättning för vuxna.

Genom att idrotten stimulerar till fysisk aktivitet är den ett vapen i kampen mot våra vanligaste sjukdomar. En målmedveten satsning på friskvård i form av motion gör det möjligt att hejda de snabbt stigande kostnaderna för sjukvården.

För individen betyder idrotten fysiskt och psykiskt välbefinnande, avkoppling och kamratskap.

Idrotten motverkar i sig missbruk av alkohol och tobak, men för idrottens trovärdighet måste dessutom höga krav ställas på aktiva och ledare i denna och andra moralfrågor. Idrottsrörelsen engageras också på annat sätt i det drogförebyggande arbetet. Det samarbete som sker mellan idrottsrörelsen och samhället, när det gäller friskvården huvudsakligen landstingen, bör utvecklas och fördjupas. Idrottsrörelsen ska därvid svara för det praktiska utbudet av aktiviteter, och det statliga och kommunala stödet koncentreras till att göra det möjligt för föreningarna att komplettera tävlingsverksamheten med motionsaktiviteter och till att underlätta rekrytering och utbildning av motionsledare.

Det är också en uppgift för stat och kommun att tillgodose behovet av lätt-tillgängliga motionsanläggningar.

Idrotts- och friluftsliv bedrivs inte bara inom idrottsrörelsen. Många andra ideella organisationer har på sitt program aktiviteter som är av lika stor betydelse för friskvården. Men idrotten är unik så till vida som dess stora utbud gör det möjligt för i stort sett alla att hitta en verksamhet som passar egna förutsättningar, behov och ambitioner.

Elitidrott som stimulerar och underhåller

Tävlingsidrott på toppnivå har en lång tradition i vårt land. Sverige är en framgångsrik idrottsnation. Det finns ett klart samband mellan elitidrottarnas resultat och utvecklingen av motions- och ungdomsverksamheten. Elitidrottarna är förebilder och inspirationskällor, och det är påtagligt hur framgångar i en idrottsgren väcker nytt intresse, lockar fler utövare och ger nya framgångar.

Därför ligger det i samhällets intresse att förbättra också elitidrottarnas villkor.

Elitidrotten har dessutom ett stort underhållningsvärde, en verklig folkteater som engagerar åskådare i alla åldersgrupper.

Den spänning och avkoppling tävlingen eller matchen ger är ytterligare ett exempel på idrottens betydelse för människors allmänna välbefinnande.

Idrottens ekonomi

Idrottens betydelse för ungdomens fostran och för människors hälsa är de viktigaste motiven för ett ökat samhällsstöd. Det är framför allt på dessa områden som idrottsrörelsen genom sina stora kontaktytor har möjlighet att nå ut till nya grupper och att erbjuda ännu fler människor meningsfulla fritidsaktiviteter.

Statens stöd till idrotten kan emellertid ges olika former. Folkpartiet har tidigare krävt att alternativ eller komplement till idrottens stöd från statsbudgeten bör undersökas.

Bakom vårt krav ligger framför allt det faktum att utvecklingen av det statliga anslaget inte motsvarar den kvantitativa utvecklingen inom idrottsrörelsen. Men vi har också pekat på de konflikter som kan uppstå, om idrotten kommer i alltför starkt beroendeförhållande till staten.

Vårt förslag om att en större del av Tipstjänsts överskott ska ställas direkt och varaktigt till idrottens förfogande är en följd av detta resonemang. Olika idrottsaktiviteter är en förutsättning för Tipstjänsts verksamhet, matcher och tävlingar är den produkt man använder sig av.

På riksdagens uppdrag ska regeringen i överensstämmelse med detta synsätt utforma riktlinjer för Tipstjänsts idrottsstödjande verksamhet. Detta bör resultera i att idrotten får del av Tipstjänsts vinster i enlighet med folkpartiets förslag. Däremot är vi tveksamma till att delägarskap i Tipstjänst är den bästa lösningen för idrottsrörelsen.

Vi återkommer till frågan om Tipstjänsts stöd till idrotten i samband med att regeringens förslag föreligger. Det är angeläget att det sker snart.

Också statens övriga spelverksamhet har expanderat kraftigt under senare år. Omsättningsökningen har delvis skett på idrottens och övriga folkrörelserns bekostnad.

De ändringar av lotterilagen som trädde i kraft i januari 1989 var positiva men långt ifrån tillräckliga. Villkoren för folkrörelsernas spel och lotterier måste avsevärt förbättras så att de kan öka sin andel av den totala spelmarknaden. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag om hur detta bör ske. I en separat motion föreslås att fyra nya TRISS-lotterier får anordnas av folkrörelserna gemensamt.

Förutom det anslag som via Riksidrottsförbundet fördelas till specialidrottsförbunden har staten tidigare givit bidrag direkt till ungdomsverksamheten på basplanet. Det lokala aktivitetsstödet är knutet till antalet deltagare och har tillsammans med motsvarande stöd från kommunerna stor betydelse för de enskilda föreningarna.

I budgetpropositionen föreslås att idrottens del av det lokala aktivitetsstödet överförs till anslaget E 1. Stöd till idrotten. Vi har inga invändningar mot att så sker men anser att den summa som anvisas för detta ändamål är för liten.

Inför valet 1988 lovade socialdemokraterna att bidraget skulle räknas upp till det reala värde det hade 1981. Det skulle innebära en höjning från 12 till 17 kr. per sammankomst. Besvikelsen var stor bland ungdomsledare inom såväl idrotten som andra berörda ideella organisationer när löftet sveks och det inte blev någon höjning alls. Även vi lovade, och vi håller vårt löfte.

I årets budgetförslag har anslaget räknats upp med ca 10 milj. kr. Det innebär att storleken på aktivitetsstödet blir knappt 14 kr. per sammankomst och att man alltså inte heller nu uppfyller det uttryckliga löftet från valrörelsen.

Vi anser att det lokala aktivitetsstödet utgör en så viktig stimulans för barn- och ungdomsverksamheten inom idrotten att höjningen till 17 kronor per sammankomst nu måste genomföras. Det innebär en uppräknings av anslaget med 25 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit.

RF kommer nu att se över reglerna för fördelningen. Vi anser att det är angeläget av flera skäl. Bland annat uppmuntrar det nuvarande systemet till att ungdomarna "hålls kvar" i en förening och inte får möjlighet att prova flera olika idrotter. Det bör också gå att öka rättvisan mellan olika former av aktiviteter.

Även om det finns anledning att se över reglerna finns det förmodligen inget bättre system, än det lokala aktivitetsstödet, att fördela anslaget ut till föreningarna. Den nuvarande utformningen gynnar de föreningar som har en dokumenterat aktiv ungdomsverksamhet. De korrigeringar som görs får inte innebära att den inriktningen ändras.

Skatter och avgifter utgör en betydande del av kostnaderna för idrottsrörelsen. I huvudsak måste naturligtvis denna och andra ideella organisationer följa de skatteregler som gäller generellt. Det gäller t.ex. de större idrottsföreningar vars elitverksamhet idag drivs helt på affärsmässiga grunder.

Den planerade och delvis genomförda skattereformen med sänkta inkomstskatter har naturligtvis positiva effekter också för idrottens aktiva och ledare liksom för idrottsrörelsen i dess egenskap av arbetsgivare.

För många föreningar, som huvudsakligen arbetar med bredd- och ungdomsverksamhet, utgör emellertid skatte- och avgiftssituationen ett ekonomiskt och administrativt problem.

Idrottens allt större ekonomiska omfattning, men också de nödvändiga

förändringarna av skattesystemet, gör att det behövs en samlad översyn av idrottens skatte- och avgiftssituation. Bland annat bör effekterna av den breddade basen för mervärdeskatt ingå i en sådan översyn.

Mot. 1989/90
Kr504

Kvinnor och idrott

Många idrottsledare har vittnat om hur svårt det är att behålla flickor inom idrottsrörelsen efter 14–15 årsåldern. Ingen annan folkrörelse är så mångfacetterad som idrottsrörelsen, allt från ridning till innebandy och gymnastik. Trots det försvinner tonårsflickorna.

En viktig del av idrottens jämställdhetsarbete är att öka antalet kvinnliga ledare. Deras utbildning måste därför ges förtur och rekryteringen stimuleras. Framförallt på förbunds nivå, men också ute i föreningarna, är antalet kvinnliga styrelseledamöter fortfarande lågt och fler kvinnor måste nomineras vid t.ex. utlandsrepresentation.

Även om kvinnors möjlighet att idrotta har förbättrats under senare år återstår mycket innan vi har en jämställd idrott. Kvinnoidrotten har t.ex. svårt att hävda sig i konkurrensen om träningslokaler och anläggningar för idrotter som särskilt engagerar flickor ges ofta låg prioritet. I det här avseendet är det framförallt kommunernas uppgift att se till att kvinnor och män ges samma förutsättningar att idrotta.

Det har många gånger visat sig vara lättare att engagera kvinnor i gymnastik och idrott om kravet på att vara medlem i en förening inte ställs. Vissa är mindre benägna att organisera sig och därför bör också öppen verksamhet stimuleras.

Det stora antalet deltagare vid speciella motionsarrangemang för kvinnor visar att det finns ett ökande intresse, ett intresse som idrottsrörelsen borde kunna ta till vara bättre än hittills.

För att bl.a. stimulera flickors idrottande finns särskilda projekt pengar. Det är viktigt att dessa medel i större utsträckning görs tillgängliga för lokala projekt.

Riksidrottsförbundet har huvudansvaret för att arbetet med att ge kvinnliga och manliga idrottsutövare likvärdiga villkor påskyndas.

Alla ska ha samma chans

Handikappidrotten ska ges samma förutsättningar som idrotten i övrigt. Det ska inte vara dyrare eller krångligare för den handikappade än för andra att utöva sin idrott.

För de aktiva inom handikappidrotten är de psykiska effekterna av idrotten ofta lika viktiga som de fysiska. Idrottsgemenskapen med kamrater, som har ungefär samma handikapp, ger förutom rekreation och motion också självförtroende och den stimulerar till ett aktivt liv även i andra sammanhang.

Intresset för handikappidrott växer snabbt. Respekten är stor för de prestationer de handikappade utför i tävlings sammanhang.

Men handikappidrotten har också problem. Dit hör dålig tillgänglighet till anläggningarna. De äldre lokalerna är ofta inte handikappanpassade samtidigt som konkurrensen om tider i de nya hallarna är stor.

Det krävs i regel relativt enkla förbättringsarbeten för att även äldre idrottsanläggningar skall bli mer handikappvänliga. Detta arbete måste påskyndas, och vid fördelning av tävlings- och tränings-tider måste hänsyn tas till handikappidrottens särskilda behov.

Andra problem som är speciella för handikappidrotten är de höga kostnaderna för hjälpmedel och svårigheterna med transporter.

En fortsatt positiv utveckling av handikappidrotten är beroende av en utökad ledarutbildning. Elevplatserna för handikappidrott vid GIH bör bli fler.

Invandrarna och idrotten

Många invandrare har berikat svensk idrott genom att som aktiva, tränare eller ledare lyfta fram idrotts-grenar där vi tidigare varit mindre framgångsrika.

Idrottsrörelsen gör redan idag en stor insats när det gäller att underlätta för invandrare att komma in i det svenska samhället. Med sin mångfald och lättillgänglighet har idrotten unika möjligheter att överbrygga motsättningar och öka förståelsen för invandrarnas situation.

Ett oroväckande undantag utgör de inslag av rasism som uppmärksammas de senaste åren, främst bland vissa delar av fotbollspubliken. Såväl idrottsrörelsen som samhället i övrigt måste med kraft visa att sådana tendenser inte accepteras.

Träna, tävla och studera

För ungdomar med ambition att idrotta på elitnivå är det ofta svårt att kombinera utbildning med träning och tävling. För att det ska vara möjligt krävs speciella lösningar.

På ett flertal platser i landet finns idag idrotts-gymnasier, där man lagt in fem veckotimmar specialidrott på schemat. Erfarenheterna därifrån är mycket goda med bra resultat för såväl utbildningen som idrotten.

Man prövar också andra möjligheter för att klara kombinationen utbildning/idrott. Ett alternativ är att eleverna har färre veckotimmar för att frigöra tid för träning, men istället går ett år längre.

Delar av undervisningen förlagd till kvällstid och korrespondensstudier är ytterligare exempel på lösningar som prövas för närvarande.

Enligt vår uppfattning bör dessa verksamheter utvecklas i takt med efterfrågan. På sikt bör fler ungdomar få möjlighet att kombinera idrott med utbildning.

Det måste också vara möjligt att kombinera högskolestudier med kvalificerad idrott. Man bör därför ha rätt till förlängd studiegång med fullt studie-stöd och för att därvid undvika alltför stora skulder för idrotts-ungdomarna bör en särskild stipendiefond inrättas. Därmed skapas ett alternativ till USA:s system med stipendier/studier/idrott.

Problem inom idrotten

Med den omfattande verksamhet som idrottsrörelsen bedriver är det svårt att helt undvika negativa inslag.

Idrotten är medveten om var problemen finns och i regel har kraftfulla åtgärdsprogram satts in för att komma tillrätta med dem.

Vi har tidigare bl.a. nämnt risken med att det spontana, lekfulla idrottandet minskar och faran med barnidrottens tendens till alltför tidig specialisering. Våldet på, men framförallt vid sidan av, idrottsarenan är ett annat problem idrotten försöker komma till rätta med.

De stora summorna inom idrotten i samband med t.ex. spelarövergångar och stjärngalor kan också bli ett hot mot idrotten som folkrörelse. Kontrasterna blir större mellan å ena sidan ett fåtal rika klubbar och välbetalda stjärnor och småklubbarnas bredd- och ungdomsverksamhet å andra sidan.

På några områden, där de negativa effekterna är mycket allvarliga, handlar det inte enbart om interna idrottsproblem. Dit hör t.ex. dopingen som numera förekommer även utanför tävlingsidrotten.

Under det senaste åren har en rad tragiska dopingfall avslöjats. Omfattningen av doping bland världens mest framstående idrottsnationer har varit större än man kunnat ana. Även dopingens långsiktiga medicinska konsekvenser har uppmärksamts.

Systematisk "uppbyggnad" med särskilda hormoner gör att idrottsutövaren kan nå resultat långt över den normala prestationsförmågan, och likaså kan man med hjälp av kortvarigt stimulerande preparat sätta normala fysiska och psykiska spärrar ur funktion. Även om man vet alltför lite om långtidseffekterna är det uppenbart att detta sker med hälsan som insats. Försök har bl.a. visat att preparaten kan dämpa könshormonsproduktionen.

Förutom de allvarliga hälsoriskerna innebär dopingen ett avsteg från idrottens krav på "fair play".

Kampen mot dopingen måste intensifieras. Vi välkomnar att regeringen nu särskilt valt att peka på dessa problem och avsätta särskilda medel till ändamålet. Internationellt bör Sverige gå i spetsen för att få bort dopingen i alla dess former. Reglerna måste bli mer entydiga, informationen förbättras och kontrollmöjligheterna utökas.

Hemställen

Mot hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att öka de ideella organisationernas andel av spelmarknaden,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Tiptjänsts stöd till idrotten,¹⁾

2. att riksdagen till Stöd till idrotten för budgetåret 1990/91 anslår 25 000 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fördelningen av stödet till ungdomsidrotten,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnor och idrott,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om elevplatser för handikappidrott,²⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i mo-

tionen anförts om ökade möjligheter att kombinera studier med idrott.^{2]}

Mot. 1989/90
Kr504

Stockholm den 19 januari 1990

Christer Eirefelt (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Lola Björkquist (fp)

Margareta Fogelberg (fp)

Sigge Godin (fp)

¹ 1989/90:Fi714
² 1989/90:Ub542